
TILL SIST

GÖRAN THORSTENSON:

SVARET PÅ LIVET, UNIVERSUM OCH ALLTING?

Vad är det egentligen som gör att ett lands ekonomi växer? Frågan har sysselsatt många och debattens vågor har gått höga kring olika modeller för att förklara varför vissa länder blir rikare, medan andra inte förmår ta sig ur sin fattigdom.

Rikedom mäter vi vanligen i BNP per capita, dvs det samlade värdet per invånare på de varor och tjänster som produceras i ett land. Man behöver inte vara ekonom för att inse det vanskliga i att försöka hitta enstaka faktorer som skulle kunna förklara utvecklingen av ett ekonomiskt aggregat som BNP. Försöken påminner inte så litet om vetenskapsmännens sökande efter svaret på "Livet, Universum och Allting" i Douglas Adams berömda *Lifstarens guide till galaxen*. Efter 7,5 miljoner år hade forskarnas

största superdator Djupa Tanken räknat ut svaret som blev 42! Detta sade av naturliga skäl inte de stackars forskarna så mycket som givetvis undrade vilken fråga som 42 var svaret på. Djupa Tanken konstaterade då att det skulle ta ytterligare 10 miljoner år att komma fram till Den Yttersta Frågan och för det krävdes en mycket mer kapabel dator. Och så byggde man Jorden...

Förvirring på riksbanken

Det svenska slagsmålet om skattetrycket – eller för den delen den offentliga sektorns – relation till BNP-tillväxten är ett exempel på rätt meningslösa försök att isolera en – aggregerad – faktor i jakten på förklaringen till varför människor är mer eller mindre ekonomiskt aktiva. Nyligen utbröt också förvirring på riksbanken när en Harvard-professor ifrågasatte den förhärskande dogmen genom att påstå att sänkt inflation inte automatiskt gav högre tillväxt.

GÖRAN THORSTENSON ingår i *Svensk Tidskrifts* redaktion.

Mer intressanta är istället de försök som organisationerna IMD (International Institute for Management Development) och World Economic Forum gör varje år för att försöka ranka olika länders konkurrenskraft. Konkurrenskraften definieras som ett lands – eller ett företags – förmåga att producera mer rikedom proportionellt sett än konkurrenterna på världsmarknaden.

Tillståndsanalyser

Deras senaste rapport (*The World Competitiveness Report*, 1994) bygger på analys av närmare 400 kriterier. I 44 länder har man analyserat tillståndet i den inhemska ekonomin, graden av internationalisering, statens inblandning i ekonomin, finansmarknadens förmåga, infrastrukturens kvalitet, nivån på företagens management, omfattningen av forskning och utveckling, samt arbetskraftens egenskaper. Av tabellen framgår den sammanvägda rankingen med USA, Singapore, Japan, Hong-Kong och Tyskland i topp.

Ett annat ambitiöst försök att analysera rikedomens orsaker har nyligen gjorts av Heritage och återges i rapporten *The Index of Economic Freedom* (Heritage Foundation, 1995).

Författarna Bryan T Johnson och Thomas P Sheehy har studerat tio faktorer som de menar tillsammans bestämmer den totala ekonomiska friheten i ett land: omfattningen av handelshinder, skattetryck och skattesystem, statens utgiftsnivå, penningpolitiken, möjligheterna för utländska investerare,

kreditpolitiken, graden av pris- och lönekontroll, skyddet av egendom, omfattningen av regleringar samt förekomsten av svarta marknader.

På en skala 1-5 (där 1 är "fritt" och 5 är "ofritt") får Sverige ett genomsnitt på 2,65 och klarar därmed gränsen mellan "i huvudsak fritt" och "i huvudsak ofritt" (3,0). Det som drar upp värdet för Sverige är förstås skattetrycket och statens utgifter, medan vi får låga (dvs bra) värden på t ex frihandel, skyddet för egendom, och förekomsten av pris- och lönekontroll (allt är ju relativt här i världen...).

Rapporten är en grundlig genomgång av över hundra länder. I den totala rankinglistan hittar vi intressant nog i princip samma länder i topp som i IMDs konkurrenskraftstudie, dvs Hong-Kong, Singapore, Bahrain, USA och Japan, med Tyskland på nionde plats.

Rika friare än fattiga

Författarna till Heritagerapporten har dessutom försökt sig på den lätt riskabla manövern att jämföra graden av ekonomisk frihet med BNP-nivån per capita för respektive land. Resultatet visas i figuren. Författarna menar att slutsatsen är given: rika länder är friare än fattiga.

Visst är detta ett intressant försök i jakten på Den Yttersta Förklaringen till Rikedom. Samtidigt kan man inte låta bli att sätta ett antal frågetecken i marginalen. Hade det t ex inte varit rimligare att titta på sambandet mellan frihet och tillväxt, istället för absolut BNP-nivå –

också friheten har ju förändrats över tiden i många länder (Gör man detta för det senaste decenniet försvinner det enkla sambandet)? Är det dessutom självklart att ett högt värde för skattetryck kompenseras automatiskt av ett lågt värde på inflationen?

Det förefaller rätt uppenbart att ingen av dessa studier ger oss hela svaret. Inte minst därför att kausaliteten egentligen finns på verklighetens mikronivå och dess nyanser går oundvikligen förlorade i kvantifieringen och aggregeringen på makronivå.

Det är klart att modeller som tar hänsyn till fler faktorer är mer intressanta än de ekonomiska schamanernas primi-

tiva "samband". I synnerhet när man studerar faktorer som är kopplade till grundläggande incitament och förhållanden på mikronivå.

Svaret på Allting

Men kanske är det ändå hög tid att inse att det fullständiga svaret på varför Verkligheten beter sig som den gör, inte låter sig reduceras till något annat och mindre än just Verkligheten själv. På samma sätt som Livet självt är det fullständiga svaret på frågan om "Livet, Universum och Allting" – om man nu kan tillåta sig att vara en smula filosofisk i Douglas Adams anda.

THE CURVE OF ECONOMIC FREEDOM

A Comparison of Economic Freedom and Wealth

